

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก¹

วีรสิริ วรรณลักษณ์²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก อ้างอิงตาม“ประกาศศาลแพ่ง ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ มาตรการทางกฎหมาย และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดกซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าการการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก นับเป็นกระบวนการสำคัญของการการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก ทั้งนี้ ในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

การจัดการมรดก เป็นการดำเนินการจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม หัวใจสำคัญของการจัดการมรดก คือการคุ้มครองสิทธิของผู้สืบสิทธิมรดกของบุคคลและคุ้มครองทรัพย์ของเจ้ามรดกและสิทธิของทายาทของเจ้ามรดก การตั้งผู้จัดการมรดกจึงเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะเป็นผู้ดำเนินการจัดการทรัพย์ของเจ้ามรดกแบ่งปันทรัพย์มรดก เพื่อให้เกิดความถูกต้องชอบธรรม โปร่งใส เปิดเผย ตรวจสอบได้ เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ทายาท เป็นสิ่งสำคัญ

ดังนั้น การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดกจึงมีความสำคัญต่อการยื่นคำขอตั้งผู้จัดการมรดก การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้ในการดำเนินการและกำหนดขั้นตอนในการที่ผู้ยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกต้องมีหน้าที่ปฏิบัติให้ถูกต้อง และ รวมถึงที่หน่วยงานของรัฐ (ศาลยุติธรรม) ก็ต้องออกกฎระเบียบข้อบังคับที่ทำให้เกิดระบบการป้องกัน และตรวจสอบ ให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปด้วยความรอบคอบ และต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการ หากปฏิบัติไม่ถูกต้องอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัล เล็งพิทยา และรองศาสตราจารย์ดูพร วงศ์ทองสวรรค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2561 และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ที่น่าสนใจในกระบวนการยุติธรรม ในส่วนของการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ควบคู่ไปกับการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกในแบบเดิม ก็เพื่อสร้างความโปร่งใส ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นธรรม ในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ เกิดความคุ้มครองสูงสุดแก่ประชาชน และมีความมุ่งหมายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการกระบวนการยื่นคำร้อง ลดปัญหาข้อบกพร่อง แก้ไขข้อผิดพลาดได้อย่างตรงจุด แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความมีปัญหาหลายประการ

ซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปประเด็นปัญหากฎหมาย ประกาศศาลแพ่ง ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ 4 ปัญหา ดังนี้

ปัญหาที่ 1 ปัญหาการไม่มีกำหนดวันนัดพร้อมเพื่อตรวจสอบเอกสาร

ประการแรกผู้ใช้ระบบต้องลงทะเบียนการเข้าใช้เพื่อแสดงตัวตน โดยใช้เลขบัตรประชาชน เมื่อมีการลงทะเบียนแล้ว สามารถเข้าไปดูขั้นตอน และคู่มือการใช้ระบบตามประกาศ โดยจะมีรายละเอียดที่ผู้ใช้ระบบต้องปฏิบัติ ว่าจะเป็นเรื่อง เอกสารที่กำหนด ตลอดจนขั้นตอนการสแกนไฟล์เอกสาร ขนาดไฟล์ เพื่อยื่นผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้ระบบยื่นคำร้องต้องยื่นเอกสารต่อศาลก่อนหรือภายในวันนัด ระบบการยื่นคำร้องผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการยื่นคำร้องขอขึ้นเป็นระบบยื่นทางเดียว

ปัญหาอีกประการที่พบ ว่าผู้ใช้ระบบทำการขาดความรู้ ความเข้าใจ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ในการบันทึกข้อมูล การส่งข้อมูล ที่มาไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง ความไม่ชัดเจนของเอกสารที่ส่งมา หรือการไม่ได้ปฏิบัติให้เป็นตามข้อกำหนด ในการยื่นคำร้องผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงปัญหาคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ใช้ความเสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต การสแกนไฟล์ภาพเอกสารของผู้ใช้ระบบ

ยกตัวอย่างเช่น ภาพเอกสารที่สแกนส่งมาเป็น PDF FILE เอกสารไม่ชัดเจน หรือชัดเพียงบางส่วน หรือไม่ชัดในส่วนที่เป็นสาระสำคัญแห่งเอกสาร ขาดไปทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ก็ส่งผลต่อข้อมูลที่ศาลได้รับเช่นกัน เมื่อศาลได้รับคำร้องผ่านระบบแล้ว เจ้าพนักงานศาลมีหน้าที่สั่งพิมพ์ข้อมูลทั้งหมดที่ผู้ร้องยื่นมาผ่านระบบออกมา เพื่อเสนอต่อศาล ประกอบการพิจารณาสั่งรับฟ้องและกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องต่อไป ทำให้พบว่า ระบบศาลขาดระบบการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารที่ได้มีการยื่นผ่านระบบ

การยื่นคำร้องผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ถือว่าเป็นการยื่นคำร้องขอเป็นระบบยื่นทางเดียว ที่ทำและตรวจสอบเพียงด้านทางฝ่ายเดียว ขั้นตอนการตรวจเอกสารจึงมีส่วนสำคัญ จึงไม่อาจมองข้ามถึง

ปัญหาเรื่องการตรวจความถูกต้องของเอกสาร ก่อนถึงวันนัดไต่สวนคำร้อง เพื่อไม่ให้เกิดข้อขัดแย้งในวันนัดไต่สวนคำร้อง

ปัญหาที่ 2 ปัญหากำหนดระยะเวลาของการประกาศสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การประกาศหนังสือพิมพ์ จุดประสงค์ของกฎหมายคือการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของผู้ตายนั้น มีสิทธิได้เข้ามาคัดค้านการตั้งผู้จัดการมรดก ปัจจุบันการประกาศหนังสือพิมพ์มีสองแบบ คือประกาศหนังสือพิมพ์ผ่านหนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ ทางสายการ สื่อสาร ซึ่งข้อหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีแพร่หลาย จึงไม่รู้จัก และไม่รู้ว่หนังสือพิมพ์ดังกล่าวมีการวางจำหน่าย ณ ที่ใด ดังนั้นการประกาศให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการร้องขอจัดการมรดก เพื่อให้มีโอกาสเข้ามาคัดค้านนั้นมิได้อยู่จริงหรือในความเป็นจริง ทำให้เห็นว่าการประกาศหนังสือพิมพ์แบบเดิม ยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแท้จริง

แม้แต่การประกาศหนังสือพิมพ์ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ e-Notice นั้น ประชาชนเข้าถึงและรับรู้ได้มากนัก้อยแค่ไหน หากผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เป็นเจ้ามรดกในฐานะทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสีย ไซ้ว่าทุกคนจะเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ชาวบ้านชาวนา ที่อยู่ในชนบท ห่างไกลความเจริญ การรับรู้ข่าวสารอยู่ในวงที่แคบ หรือแทบจะไม่ได้รับรู้ข้อมูลเลย ในความเป็นจริง ก็เป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการคุ้มครองผู้ที่มีส่วนได้เสียที่จะเข้ามาคัดค้านได้จริงหรือ

การประกาศหนังสือพิมพ์เช่นนี้ อาจไม่เพียงพอ ที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เป็นเจ้ามรดกได้รับทราบ เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างแท้จริงแม้ว่าการประกาศหนังสือพิมพ์ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นการช่วยให้ผู้ที่ยื่นคำร้องขอตั้งเป็นผู้จัดการมรดกลดค่าใช้จ่ายในการประกาศหนังสือพิมพ์ แต่ก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องเป็นการยื่นคำร้องผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ถึงจะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมการประกาศหนังสือพิมพ์

หลักเกณฑ์และวิธีการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ระยะเวลาที่ประกาศอยู่ในระบบสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม ได้ระบุในข้อ 9

ข้อ 9 “ให้ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ดำเนินการลงคำคู่ความ คำฟ้องตั้งต้นคดี หมายเรียกหรือเอกสารอื่นใด ที่ได้มีการลงโฆษณาหรือประกาศผ่านระบบเมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้มีการลงโฆษณาหรือประกาศ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

หากพิจารณาตามข้อกำหนด ข้อ 9 แล้ว เห็นว่า การประกาศหนังสือพิมพ์โดยวิธีลงโฆษณาผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลของการประกาศ จะขึ้นอยู่ในหน้า เว็บไซต์ เพียงแค่ 6 เดือน หาก

พื้นระยะเวลา 6 เดือน ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ มีอำนาจที่จะลบคำคู่ความ คำฟ้องตั้งต้นคดี หมายเรียกหรือเอกสารอื่นใด ที่ได้มีการลงโฆษณา หรือประกาศผ่านระบบ ได้ ระยะเวลาแห่งประกาศวันนัดไต่สวน ซึ่งอยู่ในหลักเกณฑ์เดียวกัน คือเพียง 6 เดือน ระยะเวลาดังกล่าวมิใช่เพียงแค่เรื่องร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกเท่านั้น บังคับใช้กับคำร้องทุกประเภทที่ยื่นผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

ปัญหาที่ 3 ปัญหาการตรวจสอบความถูกต้องหนังสือให้ความยินยอม

หนังสือให้ความยินยอมของทายาท ตามประกาศศาลแพ่ง เอกสารที่ใช้ในคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ในข้อ 5(9) หนังสือให้ความยินยอม

“หนังสือให้ความยินยอม” คือ หนังสือที่ผู้ที่เป็นทายาท ได้ลงลายมือชื่อ ยินยอมที่จะให้ผู้ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการแทนทายาท ในการขอตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดก โดยศาลได้กำหนดแบบฟอร์มไว้ และให้แก่ผู้ร้องในวันที่มาขอรับคำแนะนำในการดำเนินการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก โดย ผู้ร้องต้องนำหนังสือให้ความยินยอมไปให้ทายาทลงลายมือชื่อ ทายาทที่ให้ความยินยอมนอกจากต้องลงลายมือชื่อในหนังสือให้ความยินยอม และต้องมอบสำเนาบัตรประชาชน และสำเนาทะเบียนบ้านที่ได้ลงลายมือชื่อรับรองแล้วให้แก่ผู้ร้อง เพื่อนำมาแสดงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณา

ความยินยอม หมายถึง การกระทำด้วยใจสมัคร เต็มใจ ไม่ได้เกิดจากการบังคับ ชูเชิญ ข่มขู่ใจ หลอกลวง หรือฉ้อ ผลของการให้ความยินยอมจึงจะสมบูรณ์

ความยินยอมของทายาทจึงเป็นอีกประเด็นที่สำคัญ หากทายาททุกคนไม่ได้ยินยอม บุคคลดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะเข้ามาเป็นผู้จัดการมรดกได้

เรื่องหนังสือให้ความยินยอมของทายาท กรณียื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ของศาลยุติธรรม มิได้มีข้อกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติ หรือวิธีการตรวจสอบ ความถูกต้องแห่งหนังสือให้ความยินยอม ไม่ว่าจะเป็นพฤติการณ์ของการให้ความยินยอมของทายาท ยืนยันความมีตัวตนจริงของตัวบุคคลผู้เป็นทายาท ความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อ

ปัญหาคือ ศาลไม่อาจทราบได้เลยว่า หนังสือให้ความยินยอมที่มีลายมือชื่อทายาทที่ผู้ร้องนำมายื่น เป็นลายมือชื่อที่แท้จริงของทายาทหรือไม่ ประการที่หนึ่ง ประการที่สองพฤติการณ์การให้ความยินยอมของทายาทนั้น กระทำด้วยความสมัครใจ หรือไม่ ลงลายมือชื่อดังกล่าวอาจเกิดจากการบังคับ ข่มขู่ ชูเชิญ หลอกลวง หรือฉ้อฉล

ยกตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้น ผู้จัดการมรดกปลอมลายมือชื่อทายาท ในหนังสือให้ความยินยอม ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกไปแล้ว และผู้จัดการมรดกได้จำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สินมรดก ไม่ว่าเพื่อประโยชน์ตนเองหรือเพื่อประโยชน์บุคคลใด และความจริงมาปรากฏหลังว่าลายมือชื่อในหนังสือให้

ความยินยอมดังกล่าว เป็นลายมือชื่อปลอมและทายาทที่แท้จริงไม่เคยให้ความยินยอม กิจการใดที่ผู้จัดการมรดกได้กระทำไปแล้ว ย่อมส่งผลเสียต่อสิทธิของทายาท ผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดก

แม้กฎหมายจะเปิดช่องให้สามารถร้องขอเพิกถอนผู้จัดการมรดก กฎหมายก็ได้กำหนดระยะเวลาไว้ต้องกระทำก่อนที่การแบ่งปันมรดกเสร็จสิ้นลง ตามมาตรา 1727 ก็ตาม เมื่อผู้จัดการมรดกได้ไปดำเนินการจัดการแบ่งปันทรัพย์สิน จำหน่าย จ่ายโอน ไปแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบไม่ใช่เพียง แต่ ผู้เป็นทายาท ผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดก กองมรดก เท่านั้น ยังรวมถึงบุคคลภายนอกที่กระทำการโดยสุจริต มิได้รู้เห็นถึงการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้จัดการมรดก

เปรียบเทียบกับ อัยการ เรื่อง หนังสือให้ความยินยอมของทายาทในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก ของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) ของสำนักงานอัยการสูงสุด ในกรณีที่อัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องขอ ได้กำหนดวิธีการเป็นแนวปฏิบัติในเรื่องหนังสือให้ความยินยอม คือ ทายาทผู้ให้ความยินยอม จะต้องมาแสดงตัวต่อเจ้าพนักงานของ (สคช.) เพื่อยืนยันตัวตน การลงลายมือชื่อให้ความยินยอม เป็นลายมือชื่อที่แท้จริง ให้กระทำต่อหน้าเจ้าพนักงานของ (สคช.)

เหตุที่ทางสำนักงานอัยการ ได้มีแนวทางปฏิบัติเช่นนี้ เป็นการวางระบบการตรวจสอบความถูกต้อง แท้จริง ถึงตัวบุคคล พฤติการณ์แห่งความยินยอม และลายมือชื่อที่ปรากฏอยู่ในหนังสือให้ความยินยอมของทายาท และเป็นแนวทางการป้องกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งความเสียหายเนื่องจากสำนักงานอัยการ พบสภาพปัญหามีเหตุได้แย้งคัดค้านว่าหนังสือให้ความยินยอมของทายาทนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อ้างว่าความยินยอมของทายาท ไม่ได้เกิดด้วยความสมัครใจ เกิดจากการบังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวง ฉ้อฉล ลายมือชื่อในหนังสือให้ความยินยอม มิใช่ลายมือชื่อที่แท้จริงของทายาท

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเกิดผลกระทบตามมาหลังจากการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก และมีคดีความฟ้องร้องทางอาญาตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลายมือชื่อปลอม การเอกสารปลอม อ้างเอกสารปลอม สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) ของสำนักงานอัยการสูงสุด กำหนดวิธีการ แนวทางตรวจสอบ และป้องกันแก้ไขปัญหา และคุ้มครองสิทธิของ ทายาท ผู้มีส่วนได้เสีย ในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก

หากมาพิจารณาแนวทางการแก้ไขของสำนักงานอัยการสูงสุดในเรื่องความถูกต้องแท้จริงของทายาทผู้ให้ความยินยอม ถือว่าเป็นการป้องกัน และตรวจสอบ ถึงพฤติการณ์แห่งความยินยอม ความมีตัวตนของทายาท และความแท้จริงของลายมือชื่อ เพราะผลแห่งหนังสือให้ความยินยอม หากเกิดโดยไม่ชอบแล้ว ย่อมส่งผลเสียแก่ทรัพย์สิน และสิทธิของทายาท เพราะหากมีการจัดการมรดกไปแล้ว ความเสียหายบางอย่างก็ยากจะเรียกคืน

ระบบศาลยังไม่มีระบบการตรวจสอบถึงหนังสือให้ความยินยอมดังกล่าว

ปัญหาที่ 4 ปัญหาการตรวจสอบการตั้งผู้จัดการมรดกซ้ำซ้อน

ในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนั้น กฎหมายกำหนดให้ยื่นคำร้องขอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย ดังนั้นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียของเจ้ามรดก ย่อมสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกได้ ณ ภูมิลำเนาที่เจ้ามรดกมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย แต่หากเจ้ามรดกมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ผู้เป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสีย สามารถยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกที่ทรัพย์สินมรดกนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นได้

ขั้นตอนการศึกษาค้นข้อมูลของผู้ยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก รายละเอียด ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเจ้ามรดก ควรมีการศึกษาค้นข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดของเจ้ามรดก ไม่ว่าจะเป็นชื่อนามสกุล ของเจ้ามรดก ถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการยื่นร้องจัดการมรดกซ้ำในเจ้ามรดกคนเดียวกัน แต่ต่างกันที่ผู้ร้องขอเป็นคนละคนกัน ดังนั้นการศึกษาค้นข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ก่อนที่ศาลจะรับคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนั้น เจ้าพนักงานจะต้องตรวจสอบข้อมูลในระบบ SMART COURT , CIS ก่อนว่า ผู้ตาย (เจ้ามรดก) นั้น ได้มีการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกมาแล้วหรือยัง หากตรวจสอบข้อมูลในระบบไม่มีพบเจ้าพนักงานก็ต้องทำรายงานประกอบ เสนอศาลในการพิจารณาตั้งคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกต่อไป

หากการศึกษาค้นข้อมูลในระบบไม่ถูกต้องครบถ้วน ย่อมตรวจสอบไม่พบว่าได้มีการตั้งผู้จัดการมรดกไปแล้ว หากมีทายาทมายื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก และในคดีหลังศาลได้มีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก ย่อมเกิดปัญหาเมื่อผู้จัดการมรดกได้นำคำสั่งศาลไปยื่นต่อหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดการทรัพย์สินมรดก ก็ทำให้ปรากฏว่า ได้มีผู้จัดการมรดกคนอื่นได้เข้ามาดำเนินการจัดการทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก ทำให้เกิดผลกระทบเป็นอย่างมากแก่ทายาทของเจ้ามรดกหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดก เท่ากับว่ามีคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการมรดก 2 ครั้ง และผู้ร้องคนละคน ในเจ้ามรดกคนเดียวกัน

แนวทางการตรวจสอบข้อมูลผ่านระบบฐานข้อมูลของศาลเรื่องการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ณ ศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย หรือต่อเขตศาลที่ทรัพย์สินมรดกนั้นตั้งอยู่ ไม่ควรที่จะตรวจสอบได้เพียง 2 ศาล ควรที่จะสามารถตรวจสอบได้ทุกที่ ไม่ว่าจะเป็นไหนก็สามารถเข้าไปดำเนินการติดต่อเพื่อตรวจสอบข้อมูลได้ ว่าเจ้ามรดก (ผู้ตาย) ดังกล่าว ได้มีบุคคลใด มายื่นเรื่องร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกมาแล้วหรือยัง เป็นแนวทางแก้ไข และป้องกัน ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการตั้งผู้จัดการมรดกประการแรก คือการลงระบบฐานข้อมูล เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลการจัดการมรดกของเจ้ามรดก ตรวจสอบแก่ทายาท หรือ ผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกของเจ้ามรดกผู้ตายหรือไม่ ทำอย่างไรเราจะใช้ประโยชน์จากการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะผู้มีส่วนได้เสีย หรือทายาท อาจไม่ได้อยู่ในภูมิลำเนาเดียวกันกับเจ้ามรดกผู้ตาย

โดยกำหนด มีรูปแบบและวิธีการจัดเก็บข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดก โดยให้กำหนดกรอกข้อมูลอันสำคัญ คือ เลขบัตรประจำตัวประชาชน ของผู้ตาย ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่สะกดถูกต้อง

หากมีการเปลี่ยนชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของผู้ตาย ให้ระบุเพิ่มลงไปในระบบด้วย นอกจากนี้ ควรระบุข้อมูลของผู้ยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ชื่อตัว ชื่อสกุล เลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก นอกจากข้อมูลของผู้ร้อง และเจ้ามรดกแล้ว ก็ควรลงข้อมูลของทายาทของเจ้ามรดกทุกคนที่ให้ความยินยอมด้วยเช่นกัน ทั้งชื่อตัว ชื่อสกุล และหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน เข้าไปอยู่ในฐานข้อมูลของระบบศาลด้วย เพื่อการสืบค้นข้อมูลที่มีความละเอียดมากพอในการตรวจสอบสืบค้นข้อมูล

จากการศึกษาวิเคราะห์จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการร้องตั้งผู้จัดการมรดก ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการไม่มีกำหนดวันนัดพร้อมเพื่อตรวจสอบเอกสาร

จากสภาพปัญหา ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ยังขาดระบบการตรวจสอบ การรับและส่งข้อมูล UP LOAD ขึ้นผ่านระบบได้ ข้อมูลถูกต้องครบถ้วนทั้งต้นทางและปลายทางที่ได้รับหรือไม่ มีตกหล่นอย่างไร ไม่ใช่เพียงเอกสารที่ปรากฏในระบบ ยังหมายรวมถึงเอกสารอันเป็นต้นฉบับที่กล่าวอ้างถึงด้วย การตรวจสอบจึงต้องทำควบคู่กันไปต้นฉบับเอกสารทั้งหมดไปในคราวเดียวกัน ก่อนถึงวันนัดไต่สวนคำร้อง หากปรากฏข้อบกพร่องหรือผิดพลาดไม่ว่าจากระบบคอมพิวเตอร์ของศาล หรือความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบอย่างถูกต้องของผู้ใช้ระบบ ก็ยังสามารถที่จะแก้ไขให้เสร็จสิ้นก่อนถึงวันนัดไต่สวนคำร้อง เพื่อให้เกิดความพร้อม และ ถูกต้อง รวดเร็ว มีผลให้ในวันนัดไต่สวนคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ไม่ต้องมาเสียเวลากับการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอีก การกำหนดวันนัดพร้อม แม้จะเป็นการไม่สะดวกแก่คู่ความบ้าง แต่การเพิ่มขึ้นตอนบางอย่างขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่คู่ความจะได้รับมากกว่า รวดเร็ว แต่ไม่ถูกต้อง

เห็นว่าควรกำหนดให้แก้ไขเพิ่มเติม ในประกาศศาลแพ่ง ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 ให้เพิ่มเป็น วรรคสาม ในข้อ 5 ว่า “กำหนดให้มีวันนัดพร้อม ก่อนวันนัดไม่น้อยกว่า 3 วันก่อนวันนัดไต่สวน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารที่ยื่นผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์และต้นฉบับเอกสาร”

2. ปัญหาการกำหนดระยะเวลาของการประกาศสื่ออิเล็กทรอนิกส์

จากสภาพปัญหา กำหนดระยะเวลาการประกาศโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งในทางปฏิบัติการประกาศทางหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ทราบกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย มีโอกาสยื่นคำร้องคัดค้านเข้ามาในคดี มีกำหนดระยะเวลาเพียง 6 เดือน ซึ่งหากผู้ที่มีส่วนได้เสียไม่ได้เข้าถึงข้อมูล ภายใน 6 เดือนช่วงระยะเวลาที่ประกาศ ก็ย่อมเป็นการเสียสิทธิ และเสียโอกาสในการเข้ามาในคดี หรือร้องคัดค้านการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก เพราะประชาชนไม่ใช่ว่าจะทุกคนที่จะใช้เทคโนโลยีเป็น หรือเข้าถึงเทคโนโลยีได้ เพราะการประกาศเพียง 6 เดือน อาจไม่เพียงพอในการคุ้มครองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียในการรับรู้ถึงการประกาศวันนัดไต่สวนทางหนังสือพิมพ์ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างแท้จริง

เห็นว่าควรกำหนดให้แก้ไขเพิ่มเติม ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการส่งเอกสารและการประกาศนัดไต่สวนโดยวิธีลงโฆษณาทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จากเดิม มาเป็น ข้อ 9 “ให้ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ดำเนินการลบคำคู่ความ คำฟ้องตั้งต้นคดี หมายเรียกหรือเอกสารอื่นใด ที่ได้มีการลงโฆษณาหรือประกาศผ่านระบบเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้มีการลงโฆษณาหรือประกาศ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

3. ปัญหาการตรวจสอบความถูกต้องหนังสือให้ความยินยอม

จากสภาพปัญหา ความถูกต้องแท้จริงของหนังสือให้ความยินยอมนั้น การพิสูจน์ความมีตัวตนที่แท้จริงของผู้เป็นทายาท และพฤติการณ์การแสดงออกว่าการลงลายมือชื่อให้ความยินยอมนั้นเป็นไปด้วยใจสมัคร มิได้ถูกบังคับขู่เข็ญ หรือถูกข่มขู่ หลอกลวงให้ลงลายมือชื่อ อันเป็นการป้องกันปัญหาเรื่องเรื่องการให้ความยินยอมนี้กระทำโดยไม่ได้เต็มใจ หรือว่าลายมือชื่อนี้ไม่ใช่ของตน เพราะการตั้งผู้จัดการมรดกนั้น เป็นผู้มีอำนาจจัดการทรัพย์สินทั้งปวงของเจ้ามรดก(ผู้ตาย) หากไม่เกิดความถูกต้องแล้ว และได้มีการจัดการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินไปแล้ว ผลเสียหายย่อมเกิดแก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกเป็นอย่างมาก จึงควรมีการป้องกันปัญหาเรื่องนี้ด้วยการกำหนดเงื่อนไขวิธีการลงลายมือชื่อในหนังสือให้ความยินยอมของทายาท

เห็นว่าควรกำหนดให้แก้ไขเพิ่มเติม ในประกาศศาลแพ่ง ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 ให้เพิ่มเป็น วรรคสี่ในข้อ 5 “การลงลายมือชื่อในหนังสือให้ความยินยอม ต้องกระทำต่อหน้าเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องที่ที่ผู้เป็นทายาทมีภูมิลำเนาอยู่ หรือ ณ ที่ทำการสถานีตำรวจ ท้องที่ใกล้บ้าน”

4. ปัญหาการตรวจสอบการตั้งผู้จัดการมรดกซ้ำซ้อน

การก๊อปปี้ข้อมูลของผู้ยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก รายละเอียด ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเจ้ามรดก ควรมีการก๊อปปี้ข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดของเจ้ามรดก ไม่ว่าจะเป็นชื่อนามสกุล ของเจ้ามรดก บัญชีถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการยื่นร้องจัดการมรดกซ้ำในเจ้ามรดกคนเดียวกัน แต่ต่างกันที่ผู้ร้องขอเป็นคนละคนกัน ดังนั้นการก๊อปปี้ข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ก่อนที่ศาลจะรับคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนั้น เจ้าพนักงานจะต้องตรวจสอบข้อมูลในระบบ ระบบตรวจสอบที่สมบูรณ์ย่อมเกิดมาจากการก๊อปปี้ข้อมูลลงระบบ เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อข้อมูล เข้าถึง ตรวจสอบได้ทุกศาล

ระบบฐานข้อมูลมาใช้ในการตรวจสอบค้นหาข้อมูล เรื่องการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ที่สามารถตรวจสอบได้จากทุกศาล เพียงก๊อปปี้ข้อมูลของเจ้ามรดก ชื่อตัว ชื่อสกุล และเลขบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อค้นหว่าเจ้ามรดก (ผู้ตาย) คนดังกล่าว ได้มีบุคคลใด มายื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกแล้วหรือไม่อย่างไร และปรากฏข้อมูลเพิ่มเติมให้ชัดเจนยิ่งกว่าคือให้ทราบว่าคุณคนใดมาเป็นผู้ยื่นคำร้องขอตั้ง

ผู้จัดการมรดกไปแล้ว เป็นการลดการเกิดปัญหาการยื่นคำร้องตั้งผู้จัดการมรดกซ้อน และตั้งผู้จัดการมรดกซ้อน สิ่งที่สำคัญที่สุดของการตรวจสอบข้อมูล ก็คือการศึกษานข้อมูลให้มีข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด ในระบบฐานข้อมูล จึงควรกำหนดหน้าที่และรูปแบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก อันเป็นข้อมูลสำคัญในการค้นหาและตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เห็นว่าควรกำหนดให้แก้ไขเพิ่มเติม ในประกาศศาลแพ่ง ว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2561 ให้เพิ่มเป็น วรรคห้าในข้อ 5 “ในการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคดีร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ให้ผู้ร้องทำการบันทึกข้อมูล อันเกี่ยวกับตัวผู้ร้องแลเจ้ามรดกให้ครบถ้วน โดยระบุชื่อตัว ชื่อสกุล เจ้ามรดก ชื่อตัว สกุล ผู้ร้องตลอดจนทายาท เลขบัตรประชาชน ทั้งของผู้ร้องและของเจ้ามรดก รวมถึงทายาทที่ให้ความยินยอมด้วย”

เอกสารอ้างอิง

บรรศักดิ์ อุวรรณโร ,คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก

เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508) ,น.426-427.

กมล สนธิเกษตริณ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1-6, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2536), น.367

วรพจน์ วิสชุดพิชญ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก, โครงการตำราและเอกสารประกอบคำสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545). น.15-18.